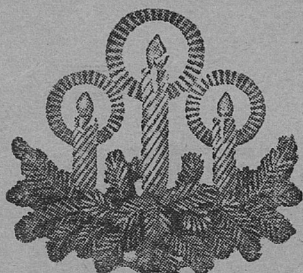

BOŽIDAR JAKAC — LESOREZ

ŽENSKI SVET

1941 LETO XIX

JANUAR V USODNEM ČASU [UREDNIŠTVO] / LEA FATUR
OB 75-LETNICI NJENEGA ŽIVLJENJA [ANGELA
VODE] / PETERČKOVI ČEVLJI [HILDA POTISK] / TOLSTOJ - PRED-
HODNIK DANAŠNJE DOBE [PAVLA HOČEVAR] / KAKO NAJ SI
IZBIRA POKLIC SLOVENSKA ŠTUDENTKA [FRANCÈ BRENK] /
ZOFKA KVEDER: IZBRANO DELO [ANGELA VODE] / JAVNI DO-
GODKI DOMA IN PO SVETU / KULTURNI PREGLED: PLESNI
VEČER MARTE PAULINOVE [K. V.], IZ LJUBLJANSKEGA DRAMSKEGA
GLEDALIŠČA [K. V.], RAZSTAVA BOŽIDARJA JAKCA [E. PIŠČANČEVA]
/ OBZORNIK / PRILOGE: MODNA PRILOGA, KROJ. POLA, NAŠ DOM

Da bi bile naše čitateljice in njihove družine v
božičnih in novoletnih dneh kljub težkim
časom veselega in bodrega duha, želita

uredništvo in uprava
ŽENSKEGA SVETA

Ženski svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list s krojno polo in prilogo za ročna dela znaša din 64.—, polletna din 33.—, četrletna din 17.—. Posamezna številka din 6.—. Sam list brez prilog stane letno din 40.—. Same priloge din 40.—. Za Italijo lit. 30.—, posamezna številka lit 3.—; za ostalo inozemstvo din 85.—. Račun poštne hranilnice štev. 14.004. — Uredništvo in uprava v Ljubljani, Aleksandrova c. 16/I. Telefon št. 32-80. Izdaja Konsorcij, za konsorcij in uredništvo odgovarja Milka Martelanc. Tisk Narodne tiskarne v Ljubljani (Predstavnik F. Jeran)

ŽENSKI SVET

LJUBLJANA

JANUAR

LETO XIX

V usodnem času

stopa novoletna številka »Ženskega sveta« med svoje naročnice in bralke. Ves svet preživlja danes to usodnost, ki bo nedvomno globoko posegla v življenje narodov in začela pisati njihovo zgodovino v povsem novi obliki. Človeštvo si obeta od te bodočnosti lepših in pravičnejših temeljev skupnega življenja — ki prihaja s truščem in grmenjem in vse uničujočim požatom.

Že dolgo se je pripravljala ta požar. Njegova predhodna znamenja so prinašala s seboj mnogo trpljenja, ki je bilo za nekatere bolj, za druge manj uničujoče.

A danes, ko so se razdirajoče sile sprostile, ko je buknil plamen žgočih zubljev do neba — danes stopa vse človeštvo na Golgoto. Narodi in poedinci jemljejo drug za drugim svoj delež na svoje rame, stiskajo zobe — vseh pogledi pa so uprti v bodočnost.

V lepšo bodočnost!

Volja po lepši bodočnosti mora prevevati vse. Vsi moramo biti pripravljeni na žrtvovanje, kajti samo zavestna pripravljenost nam bo vlila poguma, da ne bomo zdvajali — in propadli.

Tudi žene imamo v tem usodnem času svoje velike dolžnosti in naloge. Kakor je važen naš delež na ohranjanju življenja, prav tako je važen pri njegovem oblikovanju — čeprav nam mnogi tega še ne priznavajo v polni meri. A me same se moramo tega zavedati, zlasti danes. Spoznati moramo, da niti v sedanjosti niti v bodočnosti ne smemo stati povešenih rok in čakati, da bodo drugi opravili vse za nas in namesto nas. Ne pokažimo se majhne v teh velikih časih!

Da bo naš delež dostojen pri vsem, kar koli nas zadene, nam je treba tudi notranje, duhovne pripravljenosti. Vsaka izmed nas, naj živi v mestnem hrupu ali v tihoti vasi, lahko doprinese svoj delež, da premagamo sedanjost in pomagamo graditi most v bodočnost.

V zavesti teh dolžnosti hoče snovati in graditi tudi naš list, ki se zaveda svojih dolžnosti med slovenskimi ženami. Po svojih močeh hoče utirati pot naprej in navzgor, bodriti in združevati žene v delu za lepšo bodočnost naroda.

Uredništvo

Lea Fatur

Ob 75-letnici njenega življenja

Angela Vode

Ko sem zaživela romantično dobo svojega življenja — ki jo na nek način preživlja menda vsak človek v svoji mladosti — so se mi od vsega čtiva, ki mi je bilo dostopno, najbolj priljubili spisi Lee Faturjeve. Prelepe trenutke svoje mladosti sem preživela ob njih, saj so me povedle v daljne dežele in v davno preteklost. Zgodovinske povesti z romantičnim koloritom: to je čtivo, ki je gotovo najbolj prikladno, da razgiblje fantazijo mladega človeka, da še dolgo ne zbledi slike, ki so druga v drugi zaživele v duši.

Pozneje, »ko se je dan zazoril« in je življenje prepodilo romantiko, sem še vedno želela — kakor prej — spoznati avtorico teh spisov, saj sem po vsem, kar sem slišala o njej, bila prepričana, da je zelo zanimiva in nadarjena. In res: pri prvem srečanju in pri poznejših razgovorih, kakor tudi pri zadnjem obisku ob nedavnem jubileju — vedno je bil vtis isti: kakor je Lea po svoji zunanosti in po svojem nastopu ter izražanju skromna in preprosta, zapusti vendar v človeku, ki se z njo nekaj časa pogovarja, občutek, da ima pred seboj samoniklo osebnost, s silno bogatim duševnim življenjem. Njeno doživljanje sveta in življenja v njem je tako svojsko, da človeka vedno znova preseneča.

Njen pisateljski dar je nesporno zelo velik, in kdor pozna njena dela, zlasti daljša, ter njih nastanek na eni strani, na drugi pa njeno življenjsko pot, ji bo po darovitosti prisodil nedvomno prvo mesto med dosedanjimi slovenskimi pisateljicami. Kajti pomisliti moramo, da je Lea Faturjeva začela pisati prav za prav brez temeljnih pogojev, kar se tiče izobrazbe, da je ni nihče bodril, usmerjal in vzpodbujal — niti prej niti pozneje. Pisala je zato, ker je morala, ker ji je bilo tako dano, iz neodoljivega notranjega nagiba. Zamisel, ki se je porodila v njej, je morala na dan, na papir, pa čeprav je marsikaj zlasti iz prvih let potem zgorelo v peči.

Lea je samouk: samo trije razredi ljudske šole — in še to italijanske — so dali podlago njeni samoizobrazbi. Slovensko brati in pisati se je naučila sama; vsak kos tiskanega papirja ji je nudil sredstvo za to. Postala je zavedna kraška Slovenka — njen rojstni kraj je Zagorje ob Pivki, kjer je preživela otroška leta. Odkar je znala brati, je bila lepa knjiga njena največja strast in je to ostala do danes.

Kot mlada deklica je Lea zelo želela postati učiteljica, toda starši so odločili, da bo šivilja. Tega svojega vsiljenega ji poklica se nikoli ni mogla prav poprijeti, ni se mogla odtrgati od svojih knjig, ki jih je tudi med delom skrivaj prebirala. Pozneje so jo starši poslali v Ljubljano, da je oskrbovala svoje brate, ki so študirali; nemu od njih je ostala gospodinja vse do danes. Ženska usoda...

Kdor ve, kaj se pravi, oskrbovati dijake s tako skromnimi sredstvi — oče je bil železničar — mora tem bolj priznavati Lein talent, katerega niso mogle ubiti niti neštete drobne skrbi, ki so jih ji nalagale dolžnosti do bratov in pozneje do staršev, ko so se preselili k njej. Vse te svoje zunanje skrbi je znala Lea čudovito ločiti od onega drugega sveta, v katerem je živela, sveta svojih sanj, daljnih pokrajin, svojih junakov, s katerimi je živela in podživljala njihove boje in zmage. Pisala je in piše tako rekoč kar spotoma, lahko se reče od svoje prvi mladosti. Svoj prvi spis, ki ga je napisala skrivaj, je poslala v svet, ko je bila stara 16 let. Od tedaj ni nehala pisati in

mного brati. Njena izredna nadarjenost se kaže tudi v veliki lahkotnosti, s katero se je naučila kar sama, mimogrede tujih jezikov, tako da je kmalu prebirala pomembna dela francoskih, nemških, italijanskih, ruskih in drugih slovanskih pisateljev v originalu. Od svojih bratov študentov se je naučila latinščine.

Njeno najljubše čtivo so bile vseskozi zgodovinske knjige in tudi ona sama v svojih delih je najmočnejša tedaj, ko se pogloblja v preteklost, ko na pr. slika junake iz bojev med dalmatinskimi Uskoki in Benečani. »Za Adrijo« so se borili. In ker je Lea kot hči pokrajine ob Adriji neprestano čutila, da ta borba še ni dobojevana, je vlila v to delo posebno toplino in ljubezen. Zato je »Za Adrijo« njej osebno najdražje, a tudi stvarno najboljše delo. Objavila ga je v »Dom in svetu«, kakor tudi mnogo drugih daljših in najboljših povesti, ki so bile vodilne v tej reviji pred letom 1914. (»Vburji in strasti«, »Vilemir«, »Biseri«, »V žaru juga«, »Komisarjeva hči«, »Črtomir in Bogomila«.) Za Slovenske večernice je napisala »Vislavino odpo-ved«, zgodovinsko povest, ki se je bralcem posebno priljubila. Med krajšimi spisi so posebno ljubke novele: »Takrat so cvetele akacije«, »Cvete reseda, dehti jasmin«, »Ko je gorela grmada.«

Z daljšimi in krajšimi prispevki je sodelovala tudi pri »Ženskem svetu« (»Junakinja zvestobe«), »Mladiki«, »Domačem prijatelju«, »Gospodinjski pomočnici« in mnogih drugih listih.

Res je, Lea je nedavno izpolnila 75 let; to je za navadnega zemljana vse-kakor precej. Toda Lea nikakor ni navaden zemljan: njena svežost je še danes skoraj nezmanjšana, njena zmogljivost neizčrpana. Še vedno snuje v svoji samoti, piše in objavlja — v zadnjem času epske pesnitve v prozi ter krajše spise po raznih listih. Še vedno prebira z nezmanjšanim zanimanjem dela iz svetovne književnosti in zanimivo pripoveduje o svojih načrtih: v zametku ima daljšo povest, katere objava ji je že zagotovljena.

Nekaj posebnega je slog Lee Faturjeve: čudovito ubrana zlitina z vse-bino, polna blagoglasja, a vendar ne sladkobna; povsem svojska kot je svojsko njeno bistvo.

K njenemu jubileju ji tudi bralke »Ženskega sveta« iskreno čestitamo.

Peterčkovi čevlji

Hilda Potisk

Onstran grape, nad prazno Tomažakovo viničarijo, se je ob soju večerne zarje sprehajal stari Štandeker po ozarah svojih njiv. Poljubljal je s svojim starim očesom nežno zelene ogone. Starec se je z izmozgano, rahlo upognjeno postavo stapljal s svojim gruntom v eno. Ljubil ga je s čisto, globoko, trmasto, in grčavo ljubeznijo malega gruntarja. Ljubosumen je bil na svojo zemljo in ga ni niti preveč motilo, da so se njegovi sinovi izprijali. Sam je tako še laže s sebičnostjo vezal sleherno nit svojega bitja v te grčave njive in zamočvirjene pašnike.

Kakor navadno, se je tudi nocoj razhudil nad sosedovimi kokoškami, ki so mu hodile v škodo. Baš je pobral gručo mastne prsti in jo zagnal za zapoznelo kokoško, da se je vsa preplašena spustila z glasnim kokodakom po

klancu. Tedaj se je starec z dalekovidnim očesom pozorno zazrl preko grape na cesto. Razložil je tam obrise shujšanega konja, mršavega, dolgega moža in nerazločno gmoto na vozu.

»Prava ciganska mrha,« si je rekel v mislih starec in je pri tem ljubeče pomislil na svojo, sicer edino, toda širokohrbno kobilu, ki mu je letos povrgla drugega žrebička. Nerazločna gmota na vozu je oživela. Drobnost otroško bitje je zlezlo z voza.

»To so pa novi viničarji za Tomažakovo,« si je rekel stari Štandeker. S svojim notranjim očesom je natančno videl ostalo vsebino voza: slamnjačo iz žakljevine, mizo s tremi nogami, stole s škripajočimi sklepi, staro metlo, par motik in kotec za kokoši.

»Hudiča! Spet lačne kokoši!« je zavrelo v sebičnem starcu, ki je želel še vrabcem mrzlo zimo, da jih pokosi, samo da ne bi mogli preblizu njegovemu prosu in koruzi.

Jezno je izpljuval rjavo tobakovo žlindro in se napotil proti domu.

Na Tomažakovi viničarji pa je onega večera začelo novo življenje.

Poletje se je že nagibalo k jeseni. Na prag odprte kočje je stopila sosedova Katra. V mračni kleti se je spotaknila ob grablje. Iz kuhinje se je kadilo, mokra drva niso hotela zagoreti. Sredi kuhinje je stal čevljarški stol z mizico, po tleh pa so ležali v neredu žebli, krpe starih podplatov in par strganih čevljev. Ležišče v kotu ni bilo pospravljeno in tudi pomesti še Mica ni utegnila. Vse to je Katra mimogrede opazila, kajti že je morala pozdraviti.

»Bog daj, Mica!«

Mica se je obrnila od štedilnika, v predpasnik si je brisala objokane oči.

»Bog daj!« je odgovorila med jokom.

»Kaj pa je spet, Mica?« je od radovednosti zahrepenela Krautičeva Katra.

»Saj veš, stara pesem. Muhička je tam prinesla star par čevljev z novimi podplati. Hudič pa je odnesel podplate in jih zažrl, jaz pa bom morala kupiti nove.«

»Ježeš, pa Muhička že ve za to,« je zagorelo v Katri.

»Saj je bila ravno tukaj. Drla se je ko šoja.«

Katra je zahlipala v predpasnik.

»Pusti vse skupaj! Kaj se boš gnala za druge! Naj se tista njegova žena Liza vrne. Denar, ki ga prisluži, ji itak dedec zapije,« se je navidezno Katra razburila.

Toda Mica ni znala biti tako odločna. Vse preveč jo je vezal tudi sedemnajstletni nečak Marko, ki je z njo vred garal pri gospodarju in na drugih dninah. Vedela je, da trpi zaradi očetovega pijančevanja in brezdelja.

Ko je Katra odšla, si je dala Mica spet opravka pri štedilniku. Jeza je zagorela v njej ob misli, da se bo brat primajal zvečer pijan domov. Spet bo gozbdal o nekih človeških pravicah in se cmeril zaradi Lizine usode v tujini. Ko bo nazadnje videl, da vsi trdovratno molče, bo udaril s pestjo po mizi in se drl: »Kaj mislite, da sem podplate jaz zapil! Kaj še! Jutri lahko kupim druge. Kar celo kožo bom kupil. Da, celo kožo,« se mu bodo valile besede kakor slinavi polži z jezika.

Mici so kar kipela prsa ob misli, kako bo nocoj enkrat pošteno ozmerjala tega pijanca. Konec je bil pa itak vedno enak. Bežati je morala, če ni hotela biti tepena, Marko pa je v kotu stiskal pesti, a z ozirom na četrto božjo zapoved je mukoma požrl jezo, da je občutil telesno bolečino v grlu. Tiho bo zapustil kuhinjo, v temi ga oče niti ne bo opazil. Iz previdnosti niso ob takih večerih nikdar prižigali luči. V temi je bilo varneje.

Potem sta z Markom čakala, kdaj bi bilo varneje vrniti se v hišo. Samo Peterček je zaspal na peči.

Ko je končno zagorelo v štedilniku, je Mica pristavila lonec za koruzno juho. Krompirja še ni imela. Nekaj bi se dalo dobiti pri Štandekerju, pa baš danes je stari metal fiziolovke za njenimi kokošmi. Mica si zdaj ni upala tja. Lahko bi doživela neprijetno presenečenje s starcem. Poslala je par jajc v zameno za koruzno moko v uro oddaljeno vas. Peterček se je ravno vrnil. Bežal je vso pot. Zadoščeno je bilo njegovemu gibalnemu nagonu, zato je zdaj mirno sedel na pragu. »Ušel je iz ciganskega šotor!« je vpil zadnjič za njim stari Štandeker, ko ga je zmerjal, zakaj ne pazi na kokoši in zakaj je pustil kravo v škodo.

Peterček je imel temno, ozko, fino klesano, olivnopolto lice s prelepimi, temnimi, kot tleče oglje žarkimi očmi. Obraz je bil vedno umazan, enako tudi roke in noge. Čudno, pa to niti malo ni motilo Peterčkove lepote. Obleko so predstavljale cunje — cunje in luknje, pa vse to se je skladalo s celim Peterčkom. Bil bi dober model za marsikatero umetnino: ali ubogi Peterček ali lep deček ali cigan ali otrok.

Ko je videl Peterček jokajočo teto in opazil, da očeta ni doma, je takoj vedel, da nekaj ni v redu. Malo tesno je bilo Peterčku prav za prav vedno pri duši. Zdaj pa ga je tesnoba kmalu minila. Iz žepa je privlekel z umazano roko kos polbelega kruha. Kar ugriznil bi bil in bi ga pojedel, in vendar ga je bilo tako škoda. Peterček se je vrnil v svojih mislih na pot v vas. Navadno je hodil tja za očeta po tobak in žganje. Do šole je vedno tekkel, blizu nje pa se je ustavil pri neki hiši. Tam je čakal, da se odpro vrata. Včasih se je to zgodilo hitro, včasih pa tudi ne, a Peterčka to ni motilo, znal je biti silno potrpežljiv, če je šlo za kruh. Končno se je le nekdo prikazal pri vratih. Nikdar ga niso prezrli. Vprašali so ga, kam gre. »Po žganje ali cigarete!« je Peterček odkrito povedal.

Dobil je kruh in zgodilo se je, da je tudi korajžno povedal, da bi rad »tri frtale« kruha, to se pravi velik kos kruha.

Kmalu je moral Peterček vsak dan do šole. Tablico in kamenček je stisnil pod pazduho. Urno so drobile drobne noge po trdi cesti. Razred je bil svetel, vse okrog polno veselega življenja. Peterček ni bil take vrste, da bi ga življenje pritegnilo. Kakšen je bil njegov odnos do znanosti, to je seveda drugo vprašanje. Namesto onih urejenih črk in števil kakor na drugih tablicah, je bila na njegovi tablici kar neprijetna zmešnjava.

A šolski napredek ni delal Peterčka malodušnega. Nič se ni čutil manjvrednega, čeprav ni bil nikdar pohvaljen. V prvi klopi se je veselo sukalo in se pridno oziral. Če se je le dalo, je vščipnil svojega sosedo. Bil je kregan. »Ščipati znaš, na tablico pa ne spraviš ničesar poštenega!«

Peterček je samo začudeno pogledal. Že ni vedel, s čim se je pregrešil. Prišli so odmori. Odmori so pomenili Peterčku šolo.

Glavno vprašanje je bilo zdaj, kdo bo Peterčku odstopil kos kruha. Čudno, da so se izkazali tu mali sebičneži kar velikodušne. Peterček je svojo gladno roko še hlepeče iztezal po kruhu, med tem ko ga je z očmi že požiral. Kot vererička se je stisnil v svojo klop, glodal skorjo in pozabil na vso okolico.

Po šoli je oddrobil svojo uro hoda proti domu. Odprl je duri, vse je bilo prazno. Nasproti mu je privele zatohel zrak. Peterček se je napotil v kuhinjo. Odkril je vse lonce. V enem so še bili žganci, kuhani pred dvema dnevoma. Peterček jih je postrgal z rjavo žlico.

Proti koncu novembra je Peterček še pasel svojo kravico. V šolo že davno

ni več hodil. Če se je le količkaj dalo, je moral pasti. Potem je deževalo in je bila poplava, potem je zopet bilo premrzlo za boso nogo. V jesenskem času je živel navadno od jabolk. Toplo hrano je malokdaj okusil. Tudi na paši se je kratkočasil s kakšnim jabolkom. Jesensko življenje in surova hrana sta zapustila jasne sledove na njegovem licu. Še ožje je bilo in še prosojnejše in oči so žarele še globlje.

Nizko so padale megle in zastirale že itak ozka obzorja. Peterčka je ščipalo v prste. V prsa se je zajedal vlažen mraz, da je bolelo. Naenkrat se je Peterček zavedel samote. Bog zna, če se ne bi lahko iz one megle prikazali kaki strahovi. Peterček se je urno spravljal s kravico domov. Samo prehitro mu je stopala danes. Peterčku se je zdelo, da jo komaj dohaja. V prsih ga je obhajala slabost in drobna kolenčka se mu niso hotela pokoravati. Doma si je poiskal zatočišča na peči.

Drugi dan je pritekla sosedova Nanika z listkom iz šole.

»Opomin!« je godrnjala teta.

Ni vedela, ali naj bo tiho, ali naj izkriči jezo in skrb. Kako naj ga pošlje v šolo, ko pa ne more več brez čevljev. Teto pa je le malo zaskrbel oni listek. Kaj, če bi imelo posledice! Grozili so z nekim zakonom. Teta je sedla na škripajoči stol, naslonila je obe lakti na mizo in trdo, nevajena svinčnika pisala na hrbtno stran opomina opravičilo.

Bil je zgoden decembrski večer. Močno se je že zmračilo. Teta je hitela krmiti prašiča. Nocoj ni bilo luči. Krmljenca bo treba dobro zrediti, da bo čim več vrgel. Vsaj soli in vžigalice bo treba kupiti za vso zimo. Pa še srajco za malega in čevlje za Marka. Na Peterčkove čevlje in šolo pa še pomisliti ni smela. Kruha pa si letos ne bodo smeli privoščiti vso zimo. Na peči sta ležala Marko in Peter. Peterček je že spal. V sanjah je brbljal in se veselo smejal. Mogoče se mu je sanjalo o belem kruhu, ki je izpolnjeval vso njegovo fantazijo.

Marko je premišljal. Vonj po svinjski peči je silil iz kuhinje sem na peč. Zunaj je gosto melo. Navadno zbuja gosto padajoči sneg, če ga gledaš takole s suhe, tople peči, občutek ugodja in domačnosti. Toda gotovost, da se bo oče priklatil nocoj pijan domov, je vzbujala v Marku tesnobo. Tudi teta je z nekim nemirovom hitela za svojim delom, samo na zunaj sta oba hlinila ravnodušnost in neustrašenost. Sence so iz kotov iztezale svoje mehke lovke. Včasih so budile lepe sanje o tem, kako bo življenje urejeno nekoč, a danes so se spenjale brezuspešno ob Markovo fantazijo. Postalo mu je jasno, da ne bo nikdar drugače, da so obsojeni na životarjenje in propadanje iz roda v rod.

»Od doma pojdem, za materjo!« je sklenil nocoj čisto trdno v mladem srcu. Bil je ravno na pragu spanja. V polzavesti je slišal, kako so se odprle duri.

»Oče!« mu je pognalo kri v žile. Bila pa je le sosedova Nanika.

»Peterček!« je pridušeno zaklicala, boječ se, da ne zbudi teme in strahov.

»Kaj bi rada?« se oglasi Marko.

»Peterček mora jutri v šolo. Vzeli mu bodo mero. Za božič dobi nove čevlje.«

»Peter spi. Bom že povedal teti,« je odgovoril Marko skoraj nevoljno.

Teta se je razveselila. Velika skrb bi se ji odvalila z duše. Samo s čim bo prišel Peterček v tem visokem snegu do šole. Toda v bajtah se rešujejo taka vprašanja kar na hitro, zakaj drugi dan je Peterček štorkljal proti šoli v velikih tetinih čevljih. Nogavic ni imel, srajce tudi ne. Drobne roke je stisnil v raztrgane žepe. Proti hramu učenosti se je danes napotil brez tablice

in brez kamenčka. Kdo bi si nalagal še to breme, ko si je moral priboriti vsak korak v slabo izvoženem negu.

Novi čevlji so pomenili svetlo točko v tem nelepem in neotročkem življenju. Novi čevlji, to pomeni tekanje, skakanje, kepanje, sankanje, to se pravi, rešiti se peči za vso dolgo zimo. Peterček se je že videl sredi gruče kepajočih se otrok, ko je ravno Naniki zadrngnil debelo kepo za vrat. Ob tej živi predstavi se je skoraj spotaknil in padel. Njegovi součenci so že sedeli v toplem razredu, Peterček pa se je še v megli boril s cesto. Z ogromnimi čevlji in velikim klobukom je bil videti še neznatnejši na tej samotni cesti. Toda zmagal bo, čeprav ga je spreletaval droben srh in mu je bilo že v prihodnjem hipu vroče. Junaško se je boril za nove čevlje.

Čez stopnice v šoli ni mogel. Prijemal se je ob zid, dokler mu ni nekdo pomagal.

Domov pa se je Peterček isti dan prijal. Nenadno je pritisnil še hujši mraz, ki se je zagrizel v njegova shujšana in nezavarovana prsa. Peterček je hitel, toda sproti se je spotikal ob prevelike čevlje. Na desni nogi ga je čevljev nad peto neusmiljeno obdrngnil. Odiral mu je kožo in ob vsakem koraku je opalila nogo žgoča bolečina. To je bilo trpljenje in napor. Solze bi bile zdaj potrata, zato je Peterček zaihtel vase tiho in brez solz.

Med tem je oče doma vstal. Nevoljen je hodil po koči in iskal stvar, ob katero bi se spotaknil. V kuhinji je bilo vlažno in mrzlo in teta je rezala ob mrzlem štedilniku repo za svinje.

Napet molk.

»Kje je Peterček?« je vprašal oče.

»S svojimi čevlji sem ga poslala v šolo,« je vsekala Mica. Danes je bila nasajena.

»Tako? V šolo?«

»Da, v šolo. Kaj pa te to briga! Čudno, da si v skrbeh za Peterčka, ko si včeraj zapravil zadnji denar!«

»Tiho, baba!«

»Tako? Motiš se, če misliš, da bom tiho! Proč grem! Tudi Marko bo šel za hlapca k Mejašu. Ti boš pil, mi bomo pa delali! Dovolj mi je vsega!«

Oče je pihal, a molčal. Žerjavice ni hotel več razpihovati. Dal si je opravka pri čevljarskem orodju.

Skozi priklet je v tem prijal Peterček.

»Teta, zebel!« se je trgalo iz premraženih prsi.

Mica je objela malega, mu drgnila roke in hukala vanje.

»Čakaj, hitro bomo zakurili! Malo toplega mleka popiješ in bo takoj dobro. Posadila ga je na mizo in mu sezula čevlje.

Ko je potegnila desni čevljev z noge, je Peterčka bolečina zapekla, da je glasno zajokal.

»Kaj ga odiraš!« se je zarezal oče. V duši ga je zaskalelo, ni si pa upal vstati in pogledati.

Peterček je bil utrujen, sedel je pri štedilniku in se grel. Oče pa je molčal. Končno si je mali odpočil in začutil potrebo po pripovedovanju.

»Teta, zdaj bom pa šel vsak dan v šolo, da bom dobil nove čevlje.«

Pređen je mogel ujeti tetin svareči pogled, je že brbljal dalje.

»Usnje sem videl. Leš mi bo napravil čevlje po moji meri.«

Zdaj se je oče zdramil.

»A, zato si ga poslala v šolo,« se je drl na sestro.

»Seveda, čevlje dobi. Pa še po meri mu jih bodo napravili.«

»Pa še Leš jih bo delal? Kaj ne vedo, da sem jaz čevljar.«

»O, še kako dobro vedo! Pa tudi to vedo, da bi iz tega usnja v tvojih rokah nič ne nastalo.«

»Ti, Peterček, le povej jim, da jaz ne potrebujem njihove miloščine in njihovih čevljev.«

»Molči!« se je zadrta Mica. »Nazadnje še čevljev ne bo dobil!«

Peterček je plaho poslušal. Bal se je večjega prepira.

Nesreča je ravno v tem prinesla Krautičevo Katro, ki bi tudi potrebovala take čevlje za svojega sina.

Kar srečna je odjadrala, čim je čula, s kakšno nespoštljivostjo so tu sprejemali čisto nove čevlje.

Čez dva dni se je Peterček toliko odpočil, da je lahko tvegala novo pot v šolo. Da bi ga čevljev ne žulil, mu je teta ovila nogo v rokav nekdanje očetove srajce. Ko bo trgal cunjjo z rane, ga bo že bolelo, samo da med hojo ne bo drgnilo.

Peterček je danes doživel nekaj novega. Nekdo mu je podaril spodnje hlače. Poslali so ga na stranišče, da jih tam obleče. Čez dolgo časa se je Peterček prikazal v razredu. Vse je prasnilo v smeh. Peterček je stal v razredu v rdeče progastih spodnjih hlačah. V obraz je bil ves moder od mraza in napora. Danes je Peterček zvedel, da lahko nosijo dečki še ene hlačke pod vrhnjimi. Nato je par dni počival, ker je snežilo. Sredi decembra pa je ponovno napovedal boj cesti in megli za svoje nove čevlje. Vse telo mu je bilo nekam mehko. Ko se je bližal šoli, se mu ni hotelo več prav pokoravati. Čevlje je vlek za seboj in čeprav se mu je zdelo, da dela ogromne korake, se je komaj premikal z mesta. Odpreti je moral težka šolska vrata in se sam mukoma napotiti preko stopnic. Na pol omamljenega ga je obšla otroška misel, kako le more teta v teh čevljih tako hitro stopati.

Danes je imel na vsej črti smolo. Izpod klopi njegovega soseda se je smehljaj prelep kos kruha. Peterček ga že predolgo ni videl in ne jedel. Sama, proti njegovi volji je segla roka po kruhu. Nihče ga ni opazil, ko je jedel. Vrišč in zmešnjava pa sta nastala, ko je Peterčkov sosed opazil, da nima kruha. Drl se je, da bo povedal mami. Vmes je posegla učiteljica in končna sodba je bila, da je Peterček kradel.

»Saj čevljev tudi ne dobi!« se je oglasil Frasov Jožek.

Vse je drvelo preko njega, da se je komaj zavedel, kaj se godi.

»Ne dobi čevljev,« je naenkrat rezkò vsekalo po njem. Ohromelo mu je ude. Toda že v prihodnji sekundi ga je pognalo kvišku.

»Kaj ne dobim čevljev?« Za hip je videl tisto usnje, merilo, svojo boso nogo. Saj usnje je bilo že prav za prav njegovo. Ko je to razmislil, je pogledal prestrašeno okoli sebe. Začudeno in vroče se je izvilo iz njega:

»Gospodična, kaj res ne dobim čevljev?«

»Ne, ne dobiš jih! Saj je rekel tvoj oče, da ne potrebuje naše miloščine. Drugi so pa zadovoljni in hvaležni, če kaj dobijo. Bo pa namesto tebe dobil Krautičev Franc.«

»Saj je oče samo tako rekel.« Čisto kratko in suho je zajokal.

»To nas nič ne briga. Kradljivcu tako ne moremo ničesar dati!«

Peterček se ni zavedel kraje. Nič ga ni bilo sram. Bil je samo strašno začuden in razočaran. Tudi jokal ni.

Doma ga je teta sezula, počasi mu je strgala cunjjo z rane. Noge mu ni umila, saj se v mrazu itak ne bo nič prisadilo.

Peterček se je pa napotil na svoje prezimolišče na peč.

Tolstoj — predhodnik današnje dobe

Paula Hočevar

Izbrani duhovi gledajo globoko v življenjska dogajanja, njihovim pogledom se odkrivajo marsikatera zastrta gnojna mesta v socialnem in duhovnem organizmu družbe, iz njihovih sodb se nujno razodevajo smernice za preoblikovanje družbenega sestava in človekove miselnosti. Čuvarji obstoječega reda budno zasledujejo dejanje in nehanje takih nepoklicanih sodnikov. Tudi Lev Nikolajevič Tolstoj je bil pod nadzorstvom zakonitega čuvarstva. Prepovedali so tiskati nekatera njegova dela. Tolstojevce, praktične spoznavalce njegovih idej, je carska oblast često pošiljala v pregnanstvo. Ko je bil Tolstoj nekoč v Gaspri na Krimu nevarno bolan, so poslali tja vohune in državnega pravnikar, ki naj bi bil ob zadnjem izdihu planil v sobo in zapечатil pisateljeve zapiske. Kot 82leten stavec je Tolstoj zapustil družino in dom in bežal v samoto, da bi nemoteno preživel zadnji del življenjske poti — tajni agenti pa so ga zasledili in stražili pod oknom njegovo smrtno posteljo. Ko so polagali Tolstojevo truplo v grob na Jasni Poljani, je stala poleg pogrebcev policija. Car, civilne, vojaške in cerkvene oblasti pa so si skupno prizadevali, da bi vsaj tik pred smrtjo pripravili Tolstoja do delnega umika njegovih naukov; upali so, da bi s tem činom zmanjšali njegov vpliv na rusko ljudstvo.

Kakšna so ta Tolstojeva načela, da so mogla biti tako nevarna obstoječemu političnemu in moralnemu redu? V čem je bila njih moč?

Maksim Gorki, sodobnik Tolstoja in pozneje ljubljenec Sovjetske Rusije, piše v svojih »Spominih« tudi o njegovi smrti in pravi: »... Sedaj pa čutim, da sem sirota, jokam, ko pišem — še nikoli v življenju nisem tako neutolažljivo, obupno, bridko jokal! Ne vem, ali sem ga ljubil ali ne — toda kaj če to: ljubezen, sovraštvo? Vedno je vzbujal v moji duši mogočna, fantastična občutja in razburjanja. Odklanjanje in nasprotovanje, ki ga je izzival on, ni tlačilo duše, temveč jo je razplamtevalo, širilo, oplajalo in delalo sprejemljivo.«

Kakor Gorki tudi nihče drugi ne more trditi, da so politično in moralno reformatorski nazori Tolstoja imeli tako mogočen vpliv zaradi posebne samoniklosti ali nujne sprejemljivosti in veljavnosti. Ne! Toda v Tolstoju se razodeva tako neposreden umetnik in mogočen mislec, po poštenju in doslednosti stremeč moralist in sodnik, da, kakor pravi Gorki, pretresa dušo in odpira oči, vzbuja tvojo razsodnost ne glede na to, ali sprejemaš njegova načela ali ne. V neizprosнем poudarjanju: ustvarjajte božje kraljestvo na zemlji, je bil Tolstoj sodnik državi, cerkvi, bogu, znanosti, zgodovini in sodstvu, prav tako kakor samemu sebi in svojcem, najneznatnejšemu čevljarčku in najvišjemu oblastniku ali najodličnejši dami. Vsakemu je razgalil dušo do dna: poglej se, poglejte se — kje ste črni; poglejte ga — ves je gnojen; dobro ga poglejte — koliko zlih zametkov je v njem kljub plemenitemu zunanjemu sijaju!

Samo v tem je bila moč Tolstojevih spoznavanj in pa v načinu, kako jih je razvijal, priprosto in življenjsko, nikakor ne v brezpogojni veljavnosti vseh njegovih načel in napotkov. Zaradi neizprosne doslednosti, morda tudi zaradi pešanja telesnih sil je bil pozneje marsikje sam sebi v protislovju ali je prihajal do spoznanj, ki bi morala nujno voditi k prenehanju materialnega in celo fizičnega nadaljevanja sveta.

Bežni citati, kolikor jih dovoljuje kratko odmerjeni obseg tega sestavka, naj vsaj nekoliko pokažejo, v kako ozki zvezi so nekatera Tolstojeva dognanja z razvojnimi smernicami sedanjih kulturnoprosvetnih, gospodarskih in socialnih oblik življenja, zasebnega in javnega, posebno na Kuskem.

Služba božja se je pričela.

... Vsebina molitev je bila največ ta, da so želele Njegovemu Veličanstvu carju in njegovi rodbini sreče.

... Nadzornik je prvi pristopil h križu in ga poljubil, za njim so prišli na vrsto pazniki in za temi so jeli pristopati jetniki ... Duhovnik, ki se je med tem razgovarjal z nadzornikom, je suval jetnike, ki so stopali k njemu, s križem in svojo roko v usta, časih pa tudi v nos in jetniki so se trudili, da bi poljubili oboje, križ in duhovnikovo roko. Tako se je končala služba božja, ki so jo opravljali izgubljenim bratom v tolažbo in izpodbudo.

In nikomur izmed navzočih, od duhovnika in nadzornika pa do Maslove ni prišlo na um, da je ravno tisti Jezus, ki je duhovnik tako neštetokrat z vžigajočim glasom ponavljal njegovo ime, ... prepovedoval prav vse to, kar se je tu godilo; da ni samo prepovedoval takega brezmiselnega mnogobesedja in bogokletnega čarodjstva duhovnikov ... da je prepovedal molitve v templjih in ukazal slehernemu, naj moli v samotji; da je prepovedal celo same templeje, rekoč da jih je prišel porušiti in da naj ljudje ne molijo v templjih, ampak v duhu in resnici ...

(Vstajenje)

In kako se izpridiš! Kako naj bi se izmed vas katera ne izpridila? Kdo pa vas kaj uči? Kaj vidiš? In kaj slišiš? Same grdobje. Jaz sicer nisem posebno učen in kar vem, to ni dosti, pa vendar več kakor takale kmečka ženska ... Kaj pa je taka kmečka ženska? Sama nesnaga. Takih je v Rusiji več milijonov, a vse so slepe kakor krti — ničesar ne vidijo. Kako je treba zagovoriti krave, da ne poginejo, različne čarovnije, in kako je treba nositi otroke pod kurnico h kuram — to vedo. ... Milijone vas je žensk in deklet, a vse ste kakor divje zveri. Kakor zraste, tako tudi umrje. Nič ni videla, nič slišala. Kmet se nauči nekaj vsaj v gostilni ali v ječi, če je zaprt, ali pri vojakih, kakor jaz. Kaj pa ženska?

... Kdo vas kaj nauči? Kvečjemu pijan kmet vas pouči s konopcem. To je vsa vaša šola ...

(Mirtič Anjutki: Na dnu — Danes so ruske kmetice voditeljice zadrug, govornice, pisateljice!)

... Maslovi je bilo dvoje na izbiro: ali poniževalni položaj služkinje, v katerem so jo skoraj gotovo čakala preganjanja s strani moških in kdaj pa kdaj skrivno nečistovanje, ali pa zavarovan, miren, zakonit položaj in javno, po zakonu dovoljeno, dobro plačano stalno nečistovanje; odločila se je za drugo ...

Odslej se je pričelo za Maslovo tisto življenje stalnega kršenja božjih in človeških zapovedi, ki ga živi na stotisoče in milijone žensk ne samo z dovoljenjem, ampak celo pod nadzorstvom vladne oblasti, skrbeče za blagor svojih državljanov življenje, ki se pri devetih desetinah teh žensk konča z mučnimi boleznimi, prezgodnjim hiranjem in smrtjo.

... Na koncu tedna pa vožnja v državni urad — na policijsko stražnico, kjer so uradniki, moški-zdravniki, včasih resno in strogo, včasih pa tudi s šaljivo veselostjo, uničujočo čustvo sramu, ki ga je narava dala ne samo ljudem, ampak tudi živalim, da bi jih obvarovala zločina, pregledovali te ženske in jim dajali pravico, da smejo nadaljevati prav tiste zločine, ki so jih počenjale s svojimi sokrivci ves minul teden ...

(Vstajenje — Sovjetska vlada je ukinila reglementacijo; prav tako tudi večina drugih držav)

Vsi so živeli samo sebi in svojemu veselju, in vse besede o Bogu in dobrem so bile prevara. In če so kdaj tudi vstajala vprašanja o tem, zakaj je na svetu vse tako grdo urejeno, da delajo vsi drug drugemu zlo in vsi trpijo, je bilo najbolje ne premišljevati o tem.

(Premišljevanje Katjuše: Vstajenje)

... Nam se to čudno zdi, kadar gre za tatove, ki se ponašajo s svojo spretnostjo, za prostitutke, ki se ponašajo s svojim razuzdanstvom, za morilce, ki se ponašajo s svojo okrutnostjo. A čudno se nam zdi samo zato, ker sta krog in ozračje teh ljudi omejena, in posebno tudi, ker stojimo sami zunaj njega; ali mar ta pojav ne nastopa tudi med bogatimi, ki se ponašajo s svojim bogastvom, to je z ropom, med vojskovodji, ki se ponašajo s svojimi zmagami, to je z umorom, in med vladarji, ki se ponašajo s svojo mogočnostjo, to je z nasilništvom?

(Vstajenje)

... Ljudje mu sicer pravijo: »Ne kradi!« Ali on vidi in ve, da tovarnarji kradejo njegovo delo, ko mu utrgavajo plačilo...

... ve, da smo ga mi, lastniki zemlje, že davno okradli s tem, ko smo mu vzeli zemljo, ki bi morala biti obča last; in če potem na tej ukradeni zemlji nabere dračja, da bi si zakuril peč, ga posadimo v ječo in mu hočemo dopovedati, da je tat. Saj vendar ve, da tat ni on ampak tisti, ki je njemu ukradel zemljo...

Nihče niti ne misli na to, da bi enakomerno razdelil zemljo. Zemlja ne sme biti nikogaršnja last: ona ne sme biti predmet kupa, prodaje ali obremenitve s posojili.

(Nehljudov: Vstajenje)

... Takrat je (Nehljudov) prvič spoznal vso okrutnost in krivičnost zasebne posesti zemlje, in ker je bil izmed tistih ljudi, ki jim je žrtev v imenu npravstvenih načel najvišja duhovna naslada, je sklenil, da se ne bo okoristil z lastniško pravico do zemlje, in je že takrat prepustil zemljo, ki jo je bil dobil kot dediščino po očetu, kmetom.

(Vstajenje)

»Kutuzov ni nikoli govoril o štiridesetih stoletjih, ki gledajo s piramid, o žrtvah, ki jih doprinaša za domovino, in o tem, kar misli izvršiti ali kar je že izvršil; sploh ni nič govoril o sebi, nobene vloge ni igral, zmerom se je kazal najpreprostejšega in najnavadnejšega človeka...

A prav ta mož, ki je toli malo pazil na to, kaj govori, ni v vsem času svojega delovanja niti enkrat izrekel take besede, da bi se ne bila ujemala s tistim edinim namenom, ki je ves čas vojne meril na to, da bi ga dosegel... In on edini... reče v Vilni (dobro vedoč, da si s tem nakoplje cesarjevo nemilost), da je nadaljnja vojna zunaj ruskih mej škodljiva in jalova...

Ta preprosta, skromna in zato resnično veličastna postava se ni dala spraviti v tisto lažnivo obliko evropskega junaka in domnevnega voditelja ljudi, ki si ga je izmislila zgodovina.

(Kutuzov, ruski general v Napoleonovih vojnah: Vojna in mir)

»Saj je vendar očitno, da ta fant ni kak poseben zločinec, ampak čisto navaden človek (to vsi vidijo), in da je samo zato postal to, kar je, ker je živel v okolnostih, kakršne rodijo take ljudi. In zato je menda jasno, da se moramo, če naj ne bo takih fantov, potruditi in odpraviti te okolnosti, v katerih nastajajo taka nesrečna bitja. Saj ni bilo treba drugega, kakor da bi se bil našel človek, ki bi se ga bil usmiliti že takrat, ko so ga radi revščine dali iz vasi v mesto, in pomagal tej revščini, ali tudi šele takrat, ko je že bil v mestu in šel po dvanajstih urah dela v tovarni s starejšimi tovariši, ki so ga bili zapeljali, v krčmo — treba je bilo, da bi se bil našel človek, ki bi bil rekel: »Ne hodi, Vanja, to ni dobro!« pa deček ne bi bil šel, ne bil bi se pokvaril in ničesar slabega bi ne bil storil... Ko je pa potem, bolan in pokvarjen od nezdravega dela, pijančevanja in razuzdanstva, poneumljen in prismojen, kakor v sanjah brez cilja postopal po mestu, in iz neumnosti zlezel v nekakšno shrambo in odvrlel iz nje nekaj rogoznic, ki niso bile za nobeno rabo več — tedaj se nismo morda potrudili, da bi odpravili vzroke, ki so spravili tega fanta v njegov sedanji položaj, ampak popraviti hočemo stvar s tem, da ga bomo kaznovali.

(Nehljudov kot porotnik: Vstajenje. — Film »Pot v življenje« je kazal uspešne nove vzgojne metode zapuščenih otrok!)

Ti tako imenovani pokvarjeni, zločinski in nenormalni tipi niso bili po Nehljudovljevem mnenju nič drugega kot prav taki ljudje kakor tisti, pred katerimi je

družba bolj kriva nego oni pred družbo, samo da družba ni kriva neposredno zdaj, pred njimi samimi, ampak že v prejšnjih časih pred njihovimi roditelji in predniki.

(Nehljudov: Vstajenje)

Razlogi so ti, da imam vsako sodišče ne samo za brezkoristno, ampak tudi za nemoralno.

(Nehljudov sodnikom: Vstajenje)

... In mislite si: porotnik je, in se je izkazalo, da je bila med obtoženci ženska ali dekle, ki so jo obsodili na prisilno delo in katero je, kakor sam pravi, on zapeljal; in zdaj se hoče z njo oženiti.

Da, da, v teh sedanjih mladih ljudeh je nekaj nenormalnega.

(Državni tožilec o Nehljudovu: Vstajenje)

Ko je Nehljudov videl, da bo moral govoriti ob takih pogojih (z Maslovo), se je v njem vzdignilo čustvo ogorčenja zoper tiste, ki so bili zmožni ustvariti ves ta red in ravnati po njem...

(Ugotovitve Nehljudova na obisku v ječi: Vstajenje)

Morda so ti gubernatorji, nadzorniki in redarji res potrebni; a strašno je videti ljudi, oropane glavnega človeškega čustva: ljubezni in sočutja drugega do drugega. — Vsa stvar je v tem, da ti ljudje priznavajo za zakon to, kar ni zakon, in ne priznavajo za zakon tega, kar je večni, neizpremenljivi, neodložljivi zakon, po Bogu samem zapisan v srce ljudi... vzajemna ljubezen med ljudmi je osnovni zakon človeškega življenja... Če ne čutiš ljubezni do ljudi, sedi pri miru, ukvarjaj se s seboj, z rečmi, s čimer hočeš, samo z ljudmi se ne ukvarjaj...

(Nehljudov ob spominih na postopanje v ječi — Vstajenje)

Kako naj si izbira poklic slovenska študentka?

Francè Brenk

Ženskih poklicev je bilo v nekdanjih časih znanih bore malo. Kmečka žena je bila možu pomočnica pri njegovem delu, je bila predvsem gospodinja in mati njegovih otrok; delavska žena je bila pogosto tudi delavka in je s svojim skromnim zaslužkom pomagala možu skrbeti za dom in za družino. Ženam višjih družbenih slojev je gospodarsko blagostanje omogočalo brezdelno življenje in nihče ni mislil na to, da bi dama morala vršiti kako delo, da bi se morala posvetiti celo kakemu poklicu.

Kmečka in delavska žena sta bili poklicno neizobraženi; za izvrševanje njihovih opravil je bil potreben le skromen pouk in vaja, ki je je kmetica bila deležna v obilni meri v rodni hiši, delavka pa se je mehničnemu delu v tovarni ali v rudniku hitro priučila. — Povprečna vzgoja žene iz višjih družbenih slojev je bila današnjemu pojmu izobrazbe dokaj odmaknjena; usmerje-

na je bila v to, da bi iz mlade gospodične zrasla dama, ki se zna v družbi primerno obnašati, ki zna dobro plesati, po potrebi zaigrati na klavir in zapeti konvencionalno arijo, ki zna govoriti o modernih literatih in njihovih delih ter si tako s temi svojimi znanji more osvojiti »stanu primernega« ženina.

O poklicni izbrazbi žene moremo govoriti šele proti koncu minulega in zlasti v začetku našega stoletja, to je tedaj, ko je obubožal srednji, meščanski stan. Starši dekletom niso mogli več dajati primernih dot. Zato jih je mnogo ostalo neomeženih, na stara leta prepuščenih samim sebi. Družbena stiska je rodila pritisk, ki je odprl tudi ženam dostop na srednje šole. Šlo je zato, da bi se omogočilo dostojno življenje ob lastnem delu in zaslužku tistim dekletom, ki bi iz kakršnih koli razlogov ostala navezana nase. V šole so pričela vstopati dekleta, katerih starši so bili tako revni, da jih niso mogli pre-

skrbeti za vse življenje z izdatno doto ali zapuščino, pa še toliko premožni, da so jih lahko poslali za nekaj let v šole in jih spravili tako h kruhu.

Pri nas je šlo v tedanji dobi študirat največ meščanskih deklet in hčera trdnih kmetov na učiteljsiše; mnogo jih je šlo v šole le za nekaj let in so potem dobile namestitve kot uradnice; kar pa je bilo takih, ki so končale gimnazijo in se vpisale na univerzo, so študirale predvsem medicino, filozofijo in kasneje tudi pravo. Nekaj teh deklet se je po končanih študijah poročilo in zapustilo službo, kajti v tedanjih časih se nikakor ni spodobilo, da bi bila žena, ki se je poročila v meščanski družbi, še kaj drugega kot dobra gospodinja in mati. Skrbeti za vsakdanji kruh je bila dolžnost moža in izvrševati nek poklic se ni reklo nič drugega, kot skrbeti za kruh.

Ščasoma pa se je stvar preokrenila in je postala srednješolska, zlasti gimnazijska izobrazba nekakšna družbena meščanska obveznost. Študij ni bil več samo priprava za samostojno poklicno življenje, ampak tudi najboljše priporočilo za zakon. Kot je bilo pred kakimi petdesetimi, sto leti važno, da je žena, ki se je hotela poročiti, znala plesati, zaigrati na klavir in se pogovarjati o literaturi, tako je po svetovni vojni postalo po mestih nujno, da ima kandidatka za soliden zakon vsaj nekaj razredov gimnazije.

Tako si moremo razlagati izredni naval deklet na srednje šole po svetovni vojni in pa to, da jih je le malo svoje študije zaključilo, ali se celo za vse življenje posvetilo poklicu, za katerega so se v šoli pripravljale.

V zadnjih desetih, petnajstih letih pa so se tudi te stvari dokaj izpremenile in se še močno izpreminjajo. Srednja šola ni več legitimacija za zakon, ampak postaja vse bolj predpriprava za izvrševanje nekega določenega poklica, za izvrševanje dela, ki ga bo dekle **mo-
ralo vršiti vse življenje.**

Tri stvari kažejo na to:

Samo v Ljubljani je bilo po podatkih

zadnjega ljudskega štetja nekaj nad tri tisoč več žena kot moških v starosti, godni za možitev. Torej se najmanj tri tisoč žena ni moglo poročiti. Ugotovljeno pa je bilo, da se tudi 7500 mož, godnih za ženitev, ni poročilo. Torej je samo v Ljubljani ostalo brez mož več ko 10.000 žena, ki so bile po takem več ali manj prisiljene preživljati se s svojim delom.

Včasih je bilo skoraj nespodobno misliti na to, da bi poročena žena izvrševala poleg gospodinjskih in materinskih dolžnosti še kaka druga opravila, še celo, da bi se posvetila nekemu poklicu. Taka miselnost je imela trdno zaslombo pač v dejstvu, da je mož zaslужil toliko, da je mogel solidno preživljati ženo in otroke. — Toda to se je že do danes znatno izpremenilo. Življenski standard je silno padel in stalno pada. Če pomislimo n. pr. na to, da znaša plača nižjega uradnika od 300 do 800 din na mesec, začetna učiteljeva plača dobrih 900 din, začetna plača uradnika z univerzno izobrazbo, bodisi inženirja, zdravnika, profesorja, ki je v državni službi, pa v najboljšem primeru 1.500 din, potem nam takoj postane jasno, da se s tem denarjem da le težko živeti. Mož s takimi mesečnimi dohodki, ki se hoče oženiti, nujno računa na to, da bo tudi njegova žena nekaj zaslužila, da bo tudi njegova žena sposobna izvrševati nek poklic, sicer tvega v zakonu revščino, ki je največji sovražnik današnje slovenske družine.

Pa še tretji vidik je, ki kaže na to, da bo večina žen morala že v bližnji bodočnosti izvrševati kakršno koli poklicno delo. Vojna, ki smo ji priča, uničuje na stotine življenj in milijardno premoženje. Vso škodo bo treba nadomestiti: nadomestiti bo treba tisoče delavcev, ki so in ki bodo v vojni padli, zgraditi bo treba na novo stotine tovarn, hiš, ustvariti nove zaloge hrane itd. S tem v zvezi se zdi, da bo postala žena družbi potrebna delovna sila, da bo zaradi preobilice dela morala pomagati pri novi zgraditvi sveta, bodisi kot kmetica, bodisi kot industrijska delav-

ka, kot obrtnica, trgovka in v nič manjši meri tudi kot izobraženka: učiteljica, uradnica, socialna delavka, zdravnica, profesorica, advokatka, inženirka in drugo.

Te ugotovitve opozarjajo tedaj na to, da morajo dekleta, ki v teh letih dorasčajo, v svojem lastnem interesu z vso resnostjo študirati in z vso resnostjo premišljati o tem, kakšen poklic si bodo izbrale po končanem študiju.

Kako pa naj si slovenska študentka pravilno izbere poklic?

Pri poklicni izbiri je treba predvsem paziti na naslednje:

Prvič na to, do kakšnega poklica ima dekleta **resnično veselje** in za kakšen poklic **pravo nagnjenje**. Veselje in nagnjenje do nekega poklica pogajajo duševne lastnosti in zmožnosti, ki jih je zato pred poklicno izbiro treba poznati in na tej osnovi ugotoviti, kakšen poklic bo za dekleta tako in tako mero brihtnosti, pridnosti, delavnosti, pozornosti, z določenim znanjem, s takim darom opazovanja, tehničnim talentom, smislom za prostorno orientacijo itd. najprimernejši, kakšnega poklica pa se zavoljo svojih določenih lastnosti (površnosti, pretirana natančnost in pod.) ne sme lotiti.

Vso pozornost je treba posvečati dekletovim **telesnim lastnostim in sposobnostim**. Paziti je treba, če je toliko zdrava, da bo prenesla dolgo vrsto let študija; ali ima n. pr. dober vid, sluh, zdrava pljuča in trdne živce, da se bo lahko posvetila univerzitetnemu študiju, ali pa je bolj rahlega zdravja in bi ji vsakršen, že celo pa dolgo trajen študij škodoval, mogoče do tolike mere, da bi po končanem študiju morala v sanatorij namesto v službo.

Tretjič pa je pri poklicni izbiri treba misliti tudi na to, kakšno **gospodarsko bodočnost** ima poklic, ki si ga dekleta želi izbrati: ali je na Slovenskem res potreba po uradnicah, učiteljicah, zdravnicah, profesoricah, kemičarkah, advokatkah itd.? Vprašanje je treba upoštevati, da se našim dekletom ne bo še naprej tako godilo, da bodo po pet-

najst ali večletnem šolanju ostajale brez službe kot brezposelne in nepotrebne izobraženke, medtem ko bo cela vrsta drugih poklicev trpela na pomanjkanju sposobnih delavk.

Na vse tri vidike pa je treba gledati in vse troje je treba upoštevati, če hočemo, da bo poklicna izbira naših deklet pravilna.

Izredno težka naloga pa je, ugotavljati duševne in telesne sposobnosti in mogoče je še težje vedeti naprej, kakšne bodo čez nekaj let zaposlitvene možnosti v posameznih poklicih. — Kdo naj pri poklicni izbiri naših deklet prevzame to odgovorno delo nase? Dekleta sama, ki so pri svojem 14. ali 18. letu pred poklicno izbiro, sebe še ne morejo zanesljivo presojati, dočim so jim različne možnosti poklicnega izbora skoraj neznane. — Prav tako je razumljivo, da starši ne morejo biti dekletu pri poklicni izbiri trdna, nezmotljiva opora; saj je znano, da svoje otroke kaj radi precenjujejo in da jih nikakor ne morejo **nepristransko presojati**. Pri tem jih ovira ljubezen do lastnih otrok, zlasti pa tesno sožitje z njimi, ki zabriše mnogo drobnih, komaj opaznih napak, ki pa utegnejo biti za otrokovo življenje odločilne važnosti. — Kako se začudi n. pr. mati, ki pravi zdravniku, da je njena hči zdrava, zdravnik pa ugotove, da ima dekleta plohe noge, stisnjen prsni koš, ali ukrivljeno hrbtenico, da slabo vidi, da ima srčno napako, rahle živce itd. Starši tega niso niti opazili, zdravnik pa je telesne hibe takoj ugotovil in tudi povedal, da utegnejo biti resna ovira n. pr. za dolgoleten, naporen študij ali pa za izvrševanje nekaterih drugih poklicev. — Še težja je ta stvar z duševnimi sposobnostmi. Kateri mati se ne začudi in ne ugovarja profesorju, ki ji pove, da je njen otrok v šoli slab, da mogoče za šolanje sploh ni!

Tako so že od nekdaj nudili svojim učenkam in učencem pomoč pri poklicni izbiri učitelji na ljudskih in profesorji na srednjih šolah. To je bila za pravilno poklicno izbiro še najzaneslji-

vejša pot in tudi zavoljo tega je še danes važno ter nujno tesno sodelovanje med domom in šolo. Seveda pa poklicna izbira ni zmeraj enako težka: pri tem dijaku je enostavna in preprosta in zadošča nasvet šole, pri drugem pa težavna in zamotana. Da pa se odpomore prav takim, težjim primerom, je kr. banska uprava ustanovila Banovinsko poklicno svetovalnico in posredovalnico. Na tem zavodu s posebnimi znanstveno dognanimi metodami preizkušamo mladino, ki stoji pred poklicno izbiro. Ugotavljamo njene telesne in duševne zmožnosti in glede na te ugotovitve svetujemo mlademu človeku najprikladnejši poklic; pri tem pa se oziram tudi na gospodarsko stanje svetovanega poklica.

Pogoj za zanesljiv poklicni nasvet je tedaj psihotehnična preizkušnja in zdravniška preiskava. Ugotovitve te preizkušnje so seveda za vsakega različne, saj se ljudje med seboj razlikujemo prav tako po telesnih kot po duševnih lastnostih in sposobnostih. Te razlike se kažejo na vsak korak, kažejo se, če primerjamo dva razreda dijakinj iste starosti, kažejo se, če primerjamo posamezne učenke v istem razredu; kažejo se, če primerjamo svojega otroka s sosedovim: to dekle je veliko, močno, zdravo, ono šibko, drobno, bolešno; ta dijakinja je najboljša v razredu, ona je najslabša; prvi gre lahko računstvo in druga se z uspehom uči jezikov in pod.

Torej je zavoljo teh premnogih individualnih razlik nemogoče reči, dekleta, ki študirajo srednjo šolo, naj se lotijo takega in takega poklica. Da pa se govoriti o tem, kakšni poklici so principiarno dostopni dekletom, ki študirajo meščansko šolo ali gimnazijo, in še o tem, kakšno gospodarsko bodočnost imajo posamezne poklicne skupine pri nas na Slovenskem.

S tega stališča je mogoče vse meščanskošolske dijakinje in gimnazijke razdeliti v dve skupini:

Prvič v dekleta do četrte meščanske oziroma gimnazije, in drugič v dekleta do osme gimnazije.

Dekleta, ki študirajo meščansko ali nižjo gimnazijo, imajo predvsem možnost: študirati meščansko do male mature, gimnazijo pa do male ali velike mature. Če pa so iz kakršnih koli razlogov, bodisi zavoljo slabih šolskih uspehov, zavoljo šibkega zdravja ali zavoljo slabih socialnih razmer prisiljena zapustiti gimnazijo pred malo maturo, potem se lahko vpišejo na meščansko, oziroma nazaj na višjo ljudsko šolo; tiste z meščanske pa le na ljudsko šolo. V šolo morajo hoditi do 14. leta, nakar se lahko posvetijo predvsem kakršni koli ženski obrti. Ženske obrti, na pr. modistka, krojačica, zlasti pa frizerka, v splošnem dobro uspevajo in imajo na Slovenskem lepo gospodarsko bodočnost. — Dekletom brez male mature je seveda odprta pot tudi v vrsto strokovnih, zlasti **gospodinjskih šol**; dalje morejo z 2. razredoma gimnazije vstopiti na **žensko obrtno šolo** Tehnične srednje šole, ki ima 3 oddelke: za krojenje in šivanje perila, za krojenje in šivanje oblek in za vezenje, pa tudi na **moško obrtno**, ki ima kiparski, rezbarski, keramiški in graverski oddelek. Gospodarski uspeh v teh poklicih je povsem odvisen od smisla in od nadarjenosti. Poleg tega je 14-letnim dekletom brez male mature omogočeno udejstvovanje v celi vrsti **trgovskih ter industrijskih poklicev**. Pri tem pa seveda mojstri in trgovci postopajo tako, da sprejemajo raje v uk učenko, ki ima več razredov meščanske ali gimnazije; raje tisto, ki ima dva ali tri, kot tako, ki ima samo en meščanski ali gimnazijski razred.

Dekletom z malo maturo pa se odpirajo dokaj širše možnosti poklicnega udejstvovanja. Dostop imajo v **trgovino**, kjer postanejo po enem letu učenja v trgovini in triletnem študiju strokovno nadaljevalne šole trgovske pomočnice; dalje jim je odprta pot v tiste obrtniške poklice, ki imajo najstrožje sprejemne pogoje in ki so dekletom s solidno šolsko predizobrazbo najboljši porok za gospodarsko neodvisno in samostojno življenje. **Obrt, tako ženska**

kot moška, ima v naših razmerah naj-solidnejšo bodočnost. Res pa je, da se pri nas le redko kdo, ki ima malo maturo, loti učenja v obrti. Dekletom z malo maturo je namreč omogočen vpis na celo vrsto strokovnih šol, kjer se s specialno izobrazbo morejo usposobiti za izvrševanje najrazličnejših poklicev: po petletnem študiju učiteljišča postanejo lahko učiteljice. Učiteljev in učiteljic pri nas močno primanjkuje in je dekletom, ki jih sprejmejo na učiteljišče, zagotovljena služba vnaprej. Seveda pa je naval na učiteljišče velik in zaradi raznih predpisov, predvsem pa zaradi tesnih prostorov, mnogo deklet odklonijo. (Letos n. pr. jih je prosilo za sprejem 198; sprejetih je bilo le 80, odklonjenih pa 118.) Po štirih letih študija trgovske akademije, po dveletnem študiju drž. dvorazredne trgovske šole in enoletnem študiju enega izmed trgovskih tečajev, postanejo dekleta t. im. uradnice. Ravnateljstvi drž. akade-

mije in dr. dvorazredne trgovske šole preskrbita le najboljše učenkam službe; ostale so prepuščene svoji skrbi in svoji podjetnosti; to velja tem bolj za absolventke enoletnih trgovskih tečajev. Te vrste strokovnih šol proizvajajo namreč pri nas vsako leto dosti več nižjega uradniškega naraščaja, kot ga naši uradi potrebujejo. Zato vlada med nižjim uradništvom huda brezposelnost in ker je ponudba velika, povpraševanje pa majhno, so absolventi teh šol, razen redkih izjem — najslabše plačani, saj služijo komaj 300 do 800 din na mesec. — Vpisati dekleta na eno izmed teh šol ima smisel skoraj izključno le tedaj, če ima že v naprej preskrbljeno službeno mesto, če že ob vpisu na šolo ve, kam pojde po končanem študiju v službo. Sicer tvega brezposelnost, v najboljšem primeru skrajno nizki življenjski standard.

(Konec prihodnjič)

Zofka Kveder: Izbrano delo

Prirjeta Marja Borštnik in Eleonora Kernc. Založba Belo modre knjižnice v Ljubljani

Angela Vode

Slovenske žene moramo priznati, da je ponovna objava spisov Zofke Kvedrove tako važen kulturni dogodek, da zasluži mnogo več pozornosti, kot je je bil deležen dosedaj. Saj smo prejeli že pet knjig njenih izbranih spisov, a se jim je posvetilo le malo pažnje v našem literarnem, pa tudi ženskem svetu. Čeprav je med nami še živo njeno ime, so njena dela zlasti mlajši in najmlajši generaciji dosti manj znana, kot to zasluži Zofka, ki vsekakor mnogo pomenja za nas Slovenke, ne le kot pisateljica, ki je pogumno stopila na novo, neizhojeno pot, marveč tudi kot borilka za ženske pravice, v katerih obrambo je nastopila v mnogih svojih spisih.

Vobče so osrednji motivi Zofkinega pisateljskega ustvarjanja ženski in so-

cialni problemi, ki se prečesto prepletajo v njenih spisih, kar je za pravilno razumevanje ženskega vprašanja povsem prirodno. Zofka sama pravi v predgovoru »Odsevov«: »... vedno je bil moj cilj napredek in vedno sem se potegovala za pravico slabih in za svobodo osebnosti.« To je pač obsežen program in mora nedvomno vključiti v svoja dela žensko in socialno vprašanje; nobenega od teh dveh osnovnih motivov ni mogla prezreti niti kot napredna ženska, niti kot sodobna pisateljica.

Tedanja kritika, (ki je vključena na koncu vsake knjige), je Zofki večkrat očitala feminizem, a njeni zagovorniki jo hite dobrohotno opravičevati, češ: »Zofka ni emancipiranka, ona želi le

svobodo ženske, da, toda le osvobojo od predsodkov in nevredne odvisnosti.« To je vsekakor emancipacija, vendar je pa resnica, da Zofkino gledanje na žensko vprašanje ni izkristalizirano v tem smislu, kot ga pojmujejo danes, namreč prvenstveno kot del socialnega vprašanja. Nedognanost v tem pogledu se pokaže iz marsikaterega spisa, kjer je sicer očiten vzrok ženske tragike socialna krivica, toda pisateljica ne postavlja težišča na ta vzrok, marveč ji služi socialni motiv le kot okvir, v katerega upodobi žensko usodo, kateri navadno da poudarek individualne tragike. Zato je socialni prizvok v nekaterih črticah brez tendenčnosti, individualističen in torej brezihoden. Take vrste je na pr. »Novoletna nagrada«: po storjeni mu krivici se mož še bolj plazi, žena se vbada do oslepelosti. In konec: tako je pač življenje. Tak občutek zapušča v človeku na pr. tudi »Glasek«, ki konča: Režeži smo vsi v tem trdem življenju; »Punčka« in »Po predstavi«. Močnejše vplivajo spisi, kjer je socialna tendenca jasneje zarisana. Tako na pr. v povesti »Na kmetih« kar določno pokaže, da je krivdo družinske nesreče povzročila tuja tovarniška gospoda, od katere so odvisni okoliški kmetje. Iz spisa zazveni uprav sodoben problem, ko se dotakne vprašanja kmečke delavke, ki jo črpa poleg stroja tudi še tovarnarjev sin, kateremu slede včasih prav vsi. Nakazan je tudi znani problem socialnih razmer na kmetih: omreženje s posojili, izsiljevanje, pijančevanje iz obupa ter propast družine in grunta.

Tako zaide pisateljica pri spisih s socialnimi motivi često v resignacijo, ki tem bolj peče, ker daje slutiti za tragedijo, nekako neizbežno usodnost, kateri se po videzu, kot ga ona ustvarja, ni mogoče postaviti v bran.

Vsekakor najmočnejša je Zofka v opisovanju ženskih usod, kakor jih oblikuje osnovno gibalno njih osebnega življenja: ljubezen, v vseh njenih odtenkih, bodisi, da se javlja kot osrečujoče čustvo, ob katerem ženska raste,

ali kot rušeči plaz, ki vse razdira ter povzroča ženski trpljenje in gorje. To gorje je skušala Zofka upodobiti v zgoščenih, markantnih slikah v »Misteriju žene«, ter ga pokazati vsem onim, ki ga ne vidijo, da bodo vedeli zanje in da bodo spoštovali ženo zaradi nje in njene trpljenja in njene temne, zagonetne usode — kakor pravi v uvodu. V tem in še v mnogih drugih spisih zlasti svojih prvih zbirk, posebno krajših (»Odsevi«, »Povesti in črtice«, »Iskre«) posega Zofka v tajne ženske duše, v globino vsega, kar žensko osrečuje in jo upropašča, pogumno odstira zavese in opozarja na krivice. Večina teh njenih spisih potrjuje njeno priznanje: »O, tudi jaz sem žena... Vse žari v meni, kadar se smejem in me sreča vodi. A kadar trpim, sestre, oh, da bi morje preko mene valovalo in mi hladilo pekočo bol.« Premnogi njeni spisi so res pravi odraz tega valovanja njene bogate in razgibane duševnosti.

Da so za Zofko moderni ženski problemi še v marsičem nedognani, pričajo predvsem tisti, vsekakor zanimivi spisi, kjer vodi svoje junakinje v življenje, samostojnosti nasproti. Nič jim ne da s seboj na pot, edino težnjo po izživljanju v ljubezni. Tipičen primer je »Nada«, daljša povest o življenjski poti mladega dekleta do poroke. Ko spremeljamo usodo glavne junakinje, nam odgrinja tudi življenje njenih vrstnic, ki so primorane, da si same služijo svoj kruh. Te ženske ne občutijo problematike novega položaja, marveč stopa pri njih v ospredje zgolj ženska, prvobitna, narurna ženska, pri kateri je tragičen konflikt neizbežen, ko so ji samostojnost vsilili. Postavili so jo na lastne noge — v hribovski kraj za poštarico — a njej se je hotelo zgolj ljubezni, brez katere ne vidi življenja. Ko je odšla v svet, je imela vesele oči in smeh na ustih, a zdaj v hribih, kjer »zamre vsakomur smeh in izgube vsake oči svoj blesk«, se izprašuje: Za koga sem mlada, lepa, pametna? Da, zato, da je za nekoga mlada, lepa, pametna, je živela ženska vse dotlej, dokler je

niso razmere postavile v drugačen okvir: v službo, ki pomenja za njo v prvi vrsti boj za obstanek. A pri tem ji tega problema nihče ni odgrnil in ga ji pokazal v vsej njegovi resničnosti, nihče ji ni nakazal poti, da bi se v nujnost svojega novega položaja vživela celotno, da bi tudi notranje, iz svojih nazorov preusmerila svoje življenje in s tega preusmerjenega zrišča iskala svoje nove naloge, svojo življenjsko srečo in zadovoljstvo. Zato so življenja teh mladih deklet prehodne dobe, često tako žalostna, ker čakajo samo na uresničenje svojih romantičnih sanj, v katerih so jih vzgajali. Nihče jim ni pokazal, da morejo vedno in povsod »dvigniti svoje duše zaklad« in ga razdajati drugim, pa četudi so to ljudje iz hribov. Pokazati bi bilo treba tem dekletom, da tudi tukaj žive ljudje, ki so potrebni prav njihove pomoči in ljubezni.

Zofkinim ženskam tega ni nihče pokazal, tudi ona sama ne, saj se skoraj prevečkrat odraža v te vrste spisih tisti nazor o razglašeni strunah, ki jim izvabi harmonično melodijo šele umetnik — moški. V njenih ženskah vzbudi smisel za lepoto, vrednost in pestrost življenja edinole ljubezen. Šele ko je Nada doživela ljubezen, se je približala tudi drugim ljudem. Šele tedaj se je razdajala in šele spričo dejstva, da jo je doživetje ljubezni obogatelo, se ji je zdelo, da ljudje ne morejo oskruniti tega, kar jim je zaupala tako odkritosrčno in če bi to storili, bi je ne bolelo, ne bi je duševno oškodovalo. Šele ko je doživela ljubezen, je spoznala, »da sta v vsakem resničnem in lepem čustvu skrita sreča in zadovoljstvo.«

Isto osnovno misel zasledimo tudi v »Študentkah« in v nekaterih krajših črticah, na pr. v »Saši«.

Med najboljšimi dosedaj objavljenimi deli je skupina »Iz naših krajev« (»V oblasti teme«, »Doma« in »Hrvatariji«), kjer prav dobro slika razmere na vasi. Posebno dobra se mi zdi črtica »Doma«, kjer pokaže odnos staršev do sina, ki noče postati duhovnik.

Dosedanji zbirki je vključeno tudi najdaljše Zofkino delo »Hanka«, roman v pismih, napisan med zadnjo svetovno vojno. Knjiga predstavlja svojevrsten spomin na tiste čase in se dotika predvsem dveh osrednjih problemov: narodnostnega in mirovnega. Zlasti zavoljo drugega problema je roman do neke mere sodoben, v kolikor ne moti močno romantičen okvir in izražanje prepolno sentimentalnosti. Prav zaradi te protivojne tendence je tedaj ob izidu napisala slovenska kritika: »Moremo biti ponosni, da je slovenska žena povedala to, kar je čutil vsak kulturni človek.« Roman je napisan v hrvaščini, toda prav hrvatska javnost knjige ni simpatično sprejela, ker je gledala delo skozi prizmo svojih političnih teženj in je dala tudi delu politično obeležje, katerega pa za nepristranskega bralca nima.

Vobče so tudi za literarnega nestrokovnjaka zelo zanimive Pripombe na koncu vsake knjige, med katere sta prirediteljici skrbno zbrali ocene, ki so jih pisali ob prvem izidu posameznih zbirk kritiki raznih smeri. Te ocene pričajo, da je največ prahu vzdignila knjižica »Misterij žene« in da naš milje ni bil nič manj reakcionaren takrat, kot je danes.

Vsekakor nam je Zofka prav s svojo sposobnostjo podoživljanja zapustila zelo pomembno dediščino: na eni strani je pokazala miselnost ženske svoje dobe, obenem pa je svojim ženskim sodobnicam pokazala pot, po kateri naj hodijo pri svojem literarnem prizadevanju. Poleg tega je pa doslej še vedno naša najboljša pisateljica in za vsako slovensko ženo je prav, da spozna vsaj to, kar imamo najboljšega med seboj.

V sedanjem izboru je zlasti važno to, da skuša podati čim bolj zaokroženo sliko pisateljčinega razvoja in pa to, da sta prirediteljici Zofkin, često površen jezik priredili zahtevam današnjega pravopisa. Prevedli sta v lepo slovenščino tudi dela, ki so izšla v hrvatskem jeziku. Sploh je čist in lep jezik velika prednost te nove izdaje.

Zunanja oprema arhitektke Gizele Sukljetove je okusna in se lepo sklada z vsebino knjig. Škoda je le, da je zbirka predraga, zavoljo česar ne bo mogla

najti poti med široke množice, čeprav to zasluži. Zato bo zelo dobrodošla obljubljen cenena ljudska izdaja.

Javni dogodki doma in po svetu

DOMA:

V preteklem mesecu je pri nas v Jugoslaviji in vobče na Balkanu prinesel v politično življenje precej razburjenja **nastop bolgarskega vladnega poslanca Dumanova** v bolgarskem sobranju (parlamentu). Izrekel je na naslov Jugoslavije besede, ki pomenjajo nedvomno revizionistično grožnjo, ki je naletela v Jugoslaviji na oster protest tudi v tisku, češ, da neodgovorni politiki zavajajo bolgarski narod v bratomorno vojno. Ker so se tudi v Bolgariji sami izrekli uvidevni politiki proti takemu izzivanju — vplival je tudi sovj. diplomat Soboljev — je pri nas kmalu nastopilo pomirjenje in se v odnosih med obema državama ni ničesar spremenilo.

Tudi o **obisku madžarskega zunanje- ga ministra grofa Csákyja v Beogradu** pravi tisk, da bo prispeval k pomirjenju v Podunavju, kar bo koristno za obe državi. Tudi to poudarjajo, da je to zblizanje zaželeno s strani Nemčije. Na drugi strani pa se zatrjuje, da ta obisk ni v nikakršni zvezi z načrti osišča ali trozveze (Italije, Nemčije in Japonske), marveč da je to ločen, samostojen dogodek v okviru jugoslovansko-madžarskih teženj, da torej **obisk nima namena**, Jugoslavijo spraviti potom zavestništva z Madžarsko v posredno zvezo z osiščem.

Od drugih domačih dogodkov pa so v ospredju tisti, ki kakor koli posegajo v **gospodarsko področje**, ker tam najbolj čutimo posledice vojne, ki divja okoli nas. Vsak dan bolj se čuti, da so sredstva, ki naj bi obvarovala ljudstvo pomanjkanja, le zasilna. Tako smo zadnji čas dobili **enotno milo**; poleg enotnega, tako imenovanega ljudskega kruha se sme peči tudi **koruzni kruh**; da ne bi zmanjkalo pletenin spričo seda-

njeva pomanjkanja volne, začena naša industrija uporabljati **lesno ali celulozno volno**, ki jo dobivamo iz Italije in Nemčije, kamor moramo mi **izvažati najrazličnejše vrste živil**, kar se seveda močno pozna na domačem trgu. Posebno težko se občuti pri nas velika razlika v cenah enega ter istega blaga v raznih krajih; tako je na pr. olje pri nas 25 din liter, na Hrvaškem pa 19 din itd.

Dr. Anton Korošec umrl. Ob zaključku lista je prišla vest o njegovi smrti. Kakor znano, je igral v Jugoslaviji važno politično vlogo in je bil nazadnje prosvetni minister in predsednik senata. Njegov najbolj pozitiven nastop je bil ob času tako imenovane majniške deklaracije, ki je zahtevala osvoboditev južnih Slovanov izpod avstrijskega jarma.

PRI NAŠIH ZA MEJAMI:

Naši izseljenci v Franciji, ki so morali v začetku nemškega vdora zapustiti kraje, kjer so imeli dom in delo, so že večinoma nameščeni po drugih krajih, kjer so njihovi življenjski pogoji mnogo slabši, kot so bili doslej. Mnogi so se po premirju z Nemčijo vrnili v zasedene kraje, kjer so našli svoje domove prazne. Posebno težak položaj imajo tisti, ki ne morejo več delati, to so upokojeni sudarji, invalidi, bolni in brezposelni sezonski delavci. Vsi ti se po svojih zastopnikih obračajo na našo vlado, naj jim pomaga urediti njih socialni položaj, kajti vse, kar je doslej veljalo, ne velja več.

Samopomoč med brati. »Koroški Slovence« je izdal poziv na slovenske rojake, naj uredništvu po možnosti odstopijo knjige, ki jih sami ne bodo več brali, da bi jih uredništvo moglo podariti onim slovenskim rojakom, ki so

zaposleni v Nemčiji, pa pogrešajo domače besede. Obdarovanci so bili knjig zelo veseli; pisali so, da si s slovensko knjigo krajšajo čas v tujini. Ko knjige sami preberejo, jih pošljejo naprej.

Z domačo pesmijo ohranjajo slovensko besedo. Slovenska prosvetna zveza za Koroško prireja pevski tečaj v Celovcu, katerega se udeležujejo Slovenci iz vseh krajev Koroške.

»Slovenska beseda uživaj v naši družini spoštovanje« tako bodri »Koroški Slovenec« svoje rojake. »Očetu in materi ne sme biti vseeno, kako ravnajo z materinščino otroci. Slovenska knjiga in slovenski list morata imeti v naši družini svoje častno mesto.«

PO SVETU:

Vojna. Med Anglijo in Nemčijo trajajo letalski boji še naprej z nezmanjšano silo: uničene so že v obeh državah ogromne vrednote. Prav tako pa se nadaljuje podmorniška vojna. Anglijo močno podpira Amerika, ki ji je dovolila 200 milijard dinarjev posojila za nabavo streliva in orožja.

Kakor se na angleško-nemškem bojišču nemška teorija o bliskoviti vojni ni obnesla, tako so se popolnoma izjavili tudi italijanski upi na bliskovito zavojevanje Grčije, ki se drži zelo hrabro in vztrajno protira proti Valoni, glavnemu mestu Albanije.

Tudi na angleško-italijanskem bojišču v Afriki se Italijani umikajo. V Zahodni puščavi so predrle britanske čete skozi italijanske postojanke ter prerezale zvezo med dvema italijanskima divizijama, zajele 4000 vojakov ter obkrožile in končno zasedle Sidi el Barani. Ofenziva se uspešno nadaljuje.

Tudi države, ki so še izven vojne, so v stalni vojaški pripravljenosti, ker se vojni požar širi neizbežno dalje.

Na diplomatskem polju so poročali listi kot o najvažnejšem dogodku o obisku zunanjega ministra Sovjetske zveze Molotova v Berlinu. Ugibanja o sklepih, ki so jih tam sprejeli, so bila najrazličnejša. Za nas je važno dejstvo, da je nedvomna posledica tega obiska ohranitev miru in trenutnega ravnovesja na Balkanu. Vsekakor je pa tudi po berlinskem obisku zadržanje Rusije tako kot doslej: varovanje miru ter čujčnost nad lastnimi interesi.

Tudi pomiritvi v Bolgariji pripisujejo v diplomatskih krogih velik vpliv Sovj. zvezi: sovj. diplomatski odposlanec Soboljev je po pisanju švicarskih listov prinesel s seboj posebno sporočilo sovj. vlade, ki želi, da ostanejo obalne države Črnega morja izven vojne. Tudi priključitev Bolgarije državam osi, katero so listi napovedovali, je izostala pod istim vplivom.

Prav tako kot je nastopilo pomirjenje med Jugoslavijo in Bolgarijo na eni strani, se skuša zblížiti sedaj Bolgarija tudi s Turčijo in se v ta namen že vrše diplomatska pogajanja med zastopniki obeh vlad.

V Rumuniji je vprizorila krvave posledice tako imenovana Železna garda, fašistična organizacija, ki je sedaj na oblasti v Rumuniji. Pobili so več tisoč oseb nasprotnega prepričanja, med njimi tudi vodilne politične osebnosti prejšnje vlade. Te pretrese je porabila Nemčija, da je svojo politično in gospodarsko oblast v Rumuniji še bolj utrdila.

Kulturni pregled

PLESNI VEČER M. PAULINOVE

9. decembra je priredila samostojen plesni večer mlada slovenska plesalka Marta Paulinova. Njen prepričevalen uspeh je plod nespornega pronicavega plesnega talenta, ki mu je elementarna osnova plesalkino profinjeno ritmično občutje, združenega z zdravim inteligent-

nostjo. Plesi Mařenka (lik iz Cankarjeve črtice Spomladi), Nespametna deвица in Norec kažejo tesno povezanost njenega plesnega ustvarjanja z našim življenjem in njegovimi usodnimi vprašanji. Otrokov dan in Nocturno pa sta v čisto karakterno plesno izražanje usmerjeni plesni deli, ki sta osvojili iz-

brano občinstvo po čistosti svojega plesnega duha.

Prizadevanje na področju slovenske umetniške plesne kulture je z nastopom Marte Paulinove, ki je bila pred samostojnim delom zadnjih dveh let učenka prve slovenske plesne šole Mete Vidmarjeve, dobila nov, jasnejši, progresiven smisel s slovenskim konceptom. Šoli Mete Vidmarjeve in predvsem njeni voditeljici in plesni pedagoginji Vidmarjevi je bil nastop gdčne Paulinove v čast in priznanje. Iz nje je prinesla mlada plesalka strogo tehnično izdelanost, ki jo je oplodila in ji dala plesne snovi njena ustvarjajoča človeška umetniška moč.

Marti Paulinovi smo hvaležni za prelep večer, ki nam ga je poklonila s svojim plesom. Prepričani smo v uspeh njenega lepega čeprav trdega in nesumljeno zahtevnega umetniškega dela in ji želimo prepričevalnega uspeha kot posredovalki Lepote. K. V.

PREŠERNOVA PROSLAVA

3. decembra 1940 je minilo 140 let, kar se je rodil v Vrbi na Gorenjskem naš France Prešeren. Slovenski kulturni svet je počastil ta spomin z mnogimi lepimi prireditvami. Naj ob tej priliki le ponovimo besede našega kulturnega delavca: »Ob 140 letnici njegovega rojstva ne pišemo o njem obsežnega članka, ker ga vsi preveč nosimo v srcu, da bi še potreboval kakšnih odvečnih besed. Do zaokroženega jubileja — 150 letnice rojstva — imamo še 10 let. Začnimo sedaj nekako »Prešer-10 let. Desetletko«: izpopolnjujmo po načrtu naše kulturne institucije in našo produkcijo. Za Prešerov spomin se ni treba bati: pesnik prvih in edinstveno močnih »Poezij« v slovenski literaturi je postal naša zavest in vest, ki živi v vseh delcih slovenskega narodnega življenja.«

IZ LJUBLJANSKEGA DRAMSKEGA GLEDALIŠČA

Krog s kredo

Krog s kredo je kitajska pravljica igrana, polna preproste lepote. Za evropske odre jo je priredil nemški pesnik Klabund. V Ljubljani so jo prvič igrali pred dvanajstimi leti in od takrat že več sezon ponovili. Naše občinstvo jo je

vselej sprejelo z nezmanjšano naklonjenostjo in navdušenjem. V tej eksotični pravljici zgodbi se z veliko življenjsko silo uveljavi zahteva po zmagi dobrote in plemenitosti napram zagrizenemu zlu in slabosti človeškega srca.

Delo je ponovno zrežiral šef režiser opere Ciril Debevec. Njegova prizadevanja ostavljajo znatne zarezke v zgodovini slovenske gledališke kulture. Glavni igralski ženski lik Haitange je bil v rokah Mile Šaričeve. Po Antigoni v pretekli sezoni je naša najbolj kultivirana, refinjena igralka končno le prejea spet nalogo, ki ji je kos le ona. Mislim, da ne priznam preveč, če trdim, da na evropskih gledaliških odrih nima tekmice za to vlogo. Iz tihega spašenega kitajskega dekleta v prvem dejanju je s kreativno silo zrele umetnice rasla v ljubečo, preizkušeno ženo, v strastno mater. Plemenitost njenega človeškega bistva, njena subtilna pojava prežeta z veliko igralsko kulturo so našle v tej vlogi najhvaležnejšega izraza. — Tudi ostali igralci tako predvsem Mira Danilova in Skrbinšek so dali svoje najboljše. Enoto igre je razbilo igralsko in režisersko podajanje tretjega dejanja, ki se je zmaličilo, žal, v povprečno burko, kakršne pravljici ton igre ne prenese. Osnovna barva igre se je skatila in zadnje je prav zato trpelo. — Milo Šaričevu bi še mnogokrat radi videli na našem odru. Za velik del serioznega občinstva je njena igra dragoceno doživetje in resničen užitek nad njeno popolno igro nas upravičuje, da ji želimo še mnogo dela v našem dramskem gledališču. — Omeniti moram tudi talentiranega igralca mladega Severja, ki ga čaka lep umetniški razvoj in pot do enega glavnih stebrov našega igralskega zbora.

Ferdo Kozak: Lepa Vida

Kozakova misel, ko je pisal svojo dramo, je bila, da bi nam predstavil lik iz naše narodne pesmi v našem času. Njegova lepa Vida, žena bogatega industrijca, je v zakonu nesrečna. Razočara pa se tudi ob svoji drugi ljubezni z lepim moževim bratom in se vrne v formalni prvi zakon. Delo samo je psihološko zanimivo, okolje samo, v katerem se dogaja, in pisateljeva filozofska poezija pa nimata prepričevalne privlačnosti. Pomanjkanje progresivne mi-

sli in vobče notranje borbe, ki naj prinese več kot povprečno življenjsko srečo bogati meščanski gospe, nas je moglo razočarati. Igralsko in režisersko pa je bila Kozakova nova drama primerno in s skrbjo podana.

Anton Funtek: Tekma

Izmed slovenskih del smo gledali tudi Funtkovo dramo Tekma, v skrbni režiji igralca Skrbinška. Oblikovno to starejše delo naše skromne dramatike sicer ni neoporečno, je pa zanimivo po svoji osnovni misli. Priznan, slavljen kiparski mojster ne more prenesti uspeha svojega talentiranega učenca. Njegovo bolno častihlepje se bori proti mlademu ustvarjalcu in ubije slednjič njega samega. Vkljub vsem pomislekom, ki ga je imela naša kritika proti Funtkovi igri, se mi zdi delo zelo značilno za naše razmere. Kdor se intenzivno in za kulisami udeležuje slovenskega kulturnega življenja, bo moral priznati osnovni borbi v drami precejšnjo aktualnost in življenjsko verjetnost. Taka in podobna dejstva, kot jih Funtek obravnava, niso redke pojave, v svojih oblikah pa včasih še krutejši in ogabnejši, kot je prikazala Funtkova igra.

Glavno vlogo je z veliko igralsko intencijo in nespornim detajlnim znanjem podal g. Gregorin, ki mu moramo za to vlogo izreči lepo priznanje in hvaležnost našega občinstva. Pridržujem si pa vsako misel o delu mladih debutantov gg. Borka in Galeta, ki očitno nista imela prilike za igralske skušnje v vlogi kiparja, s čimer padejo tudi naše zahteve za njuno delo.

Olga Scheinpflugova: Skrivalnica

Skrivavnice Olge Scheinpflugove, igralke v praškem Narodnem gledališču in znane pisateljice, so salonsko delce. Lahkoten značaj igre jemlje tudi ost glavnemu problemu: ali naj ženska igra v zakonu ljubeznjivo, poslušno punčko, kot je večini zakonskih mož po volji, ali ne. Izkáže se, da so v tej vlogi žene prejšnjih časov vzdržale in da danes skoraj ne gre več, če gospod soprog — bogat tovarnar izgubi premoženje. Igra je ugajala, saj je ljubeznjivo, duhovito in spretno sestavljena. Bila bi pa do kraja deplasirana, če bi jo gledal in poslušal ves tisti ogromni pro-

cent slovenskih žena, ki nimajo denarja niti za vsakdanji kruh sebi in svojim otrokom. Problematika žensk, ki se gredo v zakonu lahkotne skrivalnice, se nam zdi komaj še verjetna in jo po svoje uredi povprečni ženski instinkt. — Igra je doživela lep uspeh, zaradi rahlo nabarvanih misli o novem, skupnem delu zakoncev na razvalinah svoje domačije za lepšo bodočnost njenega otroka.

Fran Milčinski: Cigani

Cigani so nad 30 let stara burka takrat še mladega pisatelja-humorista Milčinskega. Satirična plat igre, ki je mogla dati vrednost glede na takratno stanje ljubljanskega — torej slovenskega gledališkega prizadevanja, je le medlo nakazana.

Mladinska predstava

Mali lord je prva letošnja mladinska predstava, delo znane angleške pisateljice, ki ga je skrbno prevedla naša znana kulturna delavka in sodelavka našega lista Minka Govekarjeva. Zgodba o pristranem, demokrasko vzgojenem malem lordu, ki s svojo naravno dobroto in odkritostjo izvabi v življenje dobro stran svojega grobega deda, je namenjena mladini nekako po desetem letu. Naši malčki, ki obiskujejo s starši mladinske popoldanske predstave, niso mogli dojemati poteka zgodbe, hotelo se jim je godbe, plesa in živali na odru, kot so jih vajeni iz Golievih odrskih zgodb. Mladinske predstave, ki so jim po snovi in obdelavi stavljene povsem druge zahteve kot otroškim predstavam, si bodo morale pri nas šele ustvariti tradicijo. K. V.

RAZSTAVA BOŽIDARJA JAKCA

V Jakopičevem paviljonu se vrstijo zaporedoma pester umetnostne razstave. Vsaka nosi pečat raznih umetniških problemov. Božidar Jakac je zelo ploden umetnik, ki razstavlja kolektivno redno in pogosto. S svojimi deli navadno ni mnogo zastopan na razstavah drugih umetnikov. Sam išče svoja pota na originalen način, ki mora nuditi umetniku višek užitka in umetniške zmožnosti: Prav mnogo potuje in opazuje življenje in motive po naravi po domovini in po najbolj oddaljeni tujini. Vrača se domov bogat z novim zna-

njem in z mnogimi deli. Plod njegove umetniške fantazije so obsežne razstave, zanimiva predavanja in izdaja knjig, v katerih nudi v sliki in tiskani besedi najlepše podatke, po načinu gledanja in doživljanja umetniško izoblikovane duše. Jakčeva dela pozna vse širše občinstvo. nZačilni so njegovi številni portreti v olju in v raznih kredah. Na razstavi je skupno 180 del. Vsebinsko so razdeljena v portrete, portretne risbe, v ljubljansko okolico, v Belokrajino, v prekmurske pokrajine, v primorske, v madžarske. V četrti dvorani pa so grafike in risbe, ki predstavljajo življenje v jeseniški martinarni in skice iz krajev bivših in sedanjih slovenskih dežel. Neka posebnost so že od nekdaj Jakčeve ujedanke in lesorezi izredno fine izdelave. Toda po številu jih je najmanj. Povprečen obiskovalec jih

bo komaj zapazil, ker ne more imeti pojma, koliko truda in koliko ljubezni zahteva to delo. Drugje malokje srečamo Jakčevo grafiko; v galeriji Obersnel visi včasih kak izdelek. — Ker se v zadnjih desetletjih umetnost pri Slovencih zelo lepo razvija, bi bilo želeti, da bi se slovenska javnost veliko več zanimala za trud in stremljenje slovenskih umetnikov. Spoznavanje umetnosti je duhovna poglobitev gledanja lepote, ki raste in se izpopolnjuje, čim dalje kdo prodira v tem znanju. Spoznavanje umetnosti je obenem svojevrsten užitek, katerega je oropan vsakdo, ki se ne zanima za te kulturne dobrine. Geslo vsakega zavednega Slovenca bi moralo biti: v vsako hišo spada original slovenskega umetnika. Bodisi, da je to grafika, risba ali slika v barvah.

E. Piščančeva

Obzornik

Zanimive ugotovitve. Pri našem zadnjem ljudskem štetju so številke pokazale, da je v Ljubljani skoro 5000 žensk več kot moških. Krstne knjige pa izkazujejo, da se rodi sleherno leto več dečkov kot deklic. Umrljivost je torej večja med moškimi. Vzrok? Nikotin in alkohol sta najbrže med poglavitnimi škodljivci zdravja in življenja.

Splošno žensko društvo v Ljubljani je že pred Miklavžem otvorilo razstavo ročnih del z namenom, da bi nudilo primerna Miklavževa in novoletna darila. Prekrasne lutke v narodnih krojih in vezenine s pestrimi narodnimi okraski še čakajo kupcev...

Kolo jugoslov. sester v Ljubljani je počastilo stoštiridesetletnico rojstva največjega našega pesnika Prešerna z lepo uspelo prireditvijo v opernem gledališču. Poleg recitacij in uglasbenih Prešernovih pesmi je bil na spovedu tudi dramatisiran odlomek iz Romana o Prešernu. Ilka Vaštetova, avtorica romana in igrokaza, je uredila tudi ves ostali spored večera. Prireditev je bila skrbno pripravljena, pričala je o visokem spoštovanju do našega prvega pe-

snika in Slovana ter je bila številnemu občinstvu v lep užitek.

Za enakopravnost pri nameščanju se potegujejo naše ženske organizacije. Zadnje čase so dobili mesta nekateri profesorski kandidati in kandidatke. Pri teh namestitvah oblast ni dovolj upoštevala dobe brezposelnosti od izpita, nekateri mlajši absolventi so preskočili starejše upravičence, zlasti ženske. Zato je šla deputacija ženskih organizacij pod vodstvom predsednice Ženske zveze h g. banu s prošnjo, naj se ta nedostatek popravi. Po nekaterih zadnjih ukrepih banške oblasti upamo, da bodo krivice postopoma popravljene.

Z vojaškimi častmi so pokopali 84 letno »četniško majko« Stano Popovičevu v Beogradu. Pokojnica je bila žena četnika Aleksa Popovića in mati vojvode Vuka; z velikim razumevanjem in požrtvovanjem je dejansko podpirala oba bojevnika za svobodo, bila je tudi sodelavka in podpornica mnogim drugim četnikom. Mnogo je morala pri tem trpeti, bila je pod stalnim turškim policijskim nadzorstvom. Zato je njeno ime zapisano v zgodovini srbskih osvo-

bojevalnih borb. Vojaški pogreb, kateri je bila deležna kot prva in do- slej edina žena pri nas, pa je dal nje- nim zaslugam vidno potrdilo.

Nov napredek ruske žene. Mnogo žen, zlasti Angležin, Američank in Ru- sinj, se je že proslavilo v letalstvu. Do- segle so celo svetovne rekorde. Žene so se tudi že odlikovale v vojni aviatiki. Poročila iz sovjetsko-finske vojne so večkrat govorila o smelih nastopih ru- skih pilotk in padalk. Področje, kamor žene še niso prodrle, pa je morska plovba. Saj je celo v Veliki Britaniji, deželi, ki vlada tolikim oceanom, prav malo žene v pomorski službi. Tu seveda ne mislimo na strežniško osebje. An- gležinje so se začele udeleževati pred- vsem kot pomožne moči v nekaterih tehničnih službah. Takoj v začetku se- danje vojne so v Vel. Britaniji ustanovi- li poseben oddelek ženskih tehničnih moči, ki so na razpolago vojni mornari- ci. Vrhovno vojno vodstvo je izdalo tu- di odredbo, kako naj se žene uvrščajo v pomožno službo velikobritanske vojne mornarice. — Samostojno mesto v prekomorski plovbi pa imajo doslej edi- no Rusinje. Kot prva se je uveljavila Ana Sčetunina, ki se ponaša z naslovom prve žene kapitanke na svetu. Sovjetska vlada ji je poverila vodstvo velike trgovske ladje, ki vozi po daljnjih ocean- nih. Že kot 16letno dekle se je bila vpisala na pomorsko tehniko v Vladi- vostoku. Po 4letnem študiju, ki ga je dovršila z odličnim uspehom, je dobila mesto pomočnice kapitana, a štiri leta pozneje je že napredovala v čin kapi- tana ter prejela kapitansko diplomu za plovbo na dolge proge. Ko je prvič na- stopila kot kapitanka na svoji ladji, jo je poveljstvo sprejelo z malodušjem, to- da kmalu so se vsi prepričali o njeni izkušnosti in strokovnem znanju. Da- nes ji je 30 let. Močna, zdrava, bistra, v lepi kapitanski uniformi smelo stopa na ladjo in vodi veliki sovjetski trgo- ski parobrod po daljnjih preocean- skih progah.

V Sovjetski Rusiji, kjer imajo žene priliko za uveljavljanje vseh sposobno- sti, službujejo kot trgovske kapitanke še 3 žene, pa tudi med pomorščaki je mnogo žensk. Smelost in vztrajnost teh žen na potovanjih priča, da je tudi žena sposobna za uspešno borbo s prirodni-

mi silami in to tudi v onih območjih, katera je do zadnjega časa obvladal le mož — v zračnih in morskih valovih.

Žena in bolgarsko državljanstvo. Bol- garski narodni skupščini so predložili zakonski osnutek glede položaja žene v bolgarskem državljanstvu. Po teh do- ločbah ne bo inozemka, ki se poroči z bolgarskim državljanom, dobila bolgar- skega državljanstva že s samo poroko kakor doslej, nego šele ako se bo v prvih treh mescih po poroki sama iz- javila, da noče več obdržati svojega prvotnega državljanstva. Isto bo velja- lo tudi za bolgarsko državljanke, ki bi se poročila z inozemcem.

Ada Negri, članica Italijanske kra- ljevske akademije. V novembru je umrl eden izmed članov Italijanske krajevske akademije; na izpraznjeno mesto so sprejeli Ado Negri, znano pi- sateljico in pesnico, katere dela so znana tudi pri nas (v Gradnikovem pre- vodu). V italijanski književnosti zavze- ma ta umetnica odlično mesto; bila je tudi med kandidati za Nobelovo nagra- do, toda izrazilo mirovna švedska usta- nova jo je prezrla, češ, da so v njenih delih tudi odstavki, ki poveljujejo no- ve, se bojne pohode njene domovine. Na Ado Negrijevo, ki je nesporno ve- lika umetnica, so nekdam posebnost ve- liko »zidali« socialni reformatorji in mnogih dežel. Njena prva dela so raz- odevala tenkočutno opazovalko resnič- nega življenja, zlasti njegovih temnih in bolesnih strani. Toda s poznejšimi deli ni izpolnila nad svojih obozave- ljev. Izkazala se je le kot larparlarti- stična opazovalka, ne pa kot sodnica in reformatorica. Ko čitaš njena dela in gledaš zlasti ženske like, vzete iz vrst prirodno in socialno ponižanih in razrajenih, imaš vtis, kakor bi se umet- nica samo opajala ob njih, ob njihovi žalostni usodi, ki ji daje toliko umet- niškega gradiva; ne prodira pa v vzro- ke njih nesreče, ne sodi in ne kaže po- tov k dvigu.

Žene v Nemčiji so v vedno večjem številu zaposlene celo v težki vojni in- dustriji. V zadnjem govoru, ki ga je vodja Hitler naslovil na tovarniške de- lavce, je pozdravljaj tudi žene, pomoč- nice v izdelovanju vojnega orožja.

LEA FATUR (Glej članek stran 2)

ZOFKA KVEDER (Glej članek str. 16)

